

Oleksandr Shpykuliak, Doctor of Economic Sciences, Professor
National Scientific Center «Institute of Agrarian Economics»
Kyiv, Ukraine

Olena Sakovska, Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Tourism
Hotel and Restaurant Business
Uman National University of Horticulture
Uman, Ukraine

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-244-9-16>

**COOPERATION AND SOCIAL CAPITAL
AS AN INSTITUTIONAL BASIS FOR THE DEVELOPMENT
OF NON-AGRICULTURAL BUSINESS**

**КООПЕРАЦІЯ І СОЦІАЛЬНИЙ КАПІТАЛ
ЯК ІНСТИТУЦІЙНА ОСНОВА РОЗВИТКУ
НЕСІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО БІЗНЕСУ**

В Україні розвиток кооперації на селі характеризується національними особливостями, інституціоналізація (створення і поширення організаційно-правових структур кооперативного способу діяльності, закріплення й поширення кооперативних принципів тощо) відбувається зі значними труднощами, має місце навіть деінституціоналізація кооперативної форми господарювання як найменш економічно конкурентоспроможної з-поміж інших. Проблемною до адаптації виявилася інституційна основа розбудови кооперативної індустрії, зокрема: чинник соціального капіталу за якістю його відповідності ринковій, заснованій на інноваційно-обумовленій мотивації господарських взаємодій. Тому актуальним до врахування в дослідницьких оцінках інституційних основ кооперування вважаємо соціальний капітал – формацію сукупності спонукальних мотивів кооперативної поведінки. Загалом значимість соціального капіталу як інституційної основи розвитку кооперації на

селі очевидна, адже інституції, інститути минулого виявилися досить сильними, а сучасного – ринкового спрямування – слабкими.

Питання розвитку кооперації на селі, в сільськогосподарському виробництві і обслуговуючому секторі, становлення соціального капіталу як інституційної основи є значимим для науковців. З аналізу наукових досліджень робимо висновок про креативний характер досліджень, її науково-практичне вирішення імplementовано в систему знань на фундаментальному й на прикладному рівні.

В тематичній науковій літературі віднаходимо визначення щодо понятійного апарату кооперації [1; 4], включаючи й наші дослідницькі напрацювання [2; 3; 5], зокрема на кшталт того, що: кооперація – це добровільне об'єднання власності (різних об'єктів і форм) та праці для досягнення спільних цілей у різних сферах господарської діяльності, а також система економічних відносин [4, с. 372].

Завдяки кооперації українці формували не лише власне економічні основи добробуту, а й берегли національну ідентичність. Про це свідчить історія, адже у часи, коли більшість населення потерпала від соціально-економічних негараздів, кооперація, яка розвивалася на зразок німецької, постала рятівним колом. Нині в Україні кооперація, в сільському секторі зокрема, має певне організаційно-економічне представлення, проте на шляху її розбудови постали значимі перепони інституційного та соціально-психологічного характеру. Перша, і головна з них – це відсутність у потенційних учасників кооперативу довіри до колективної форми організації економічної діяльності, яка себе певною мірою дискредитувала за радянських часів через абсолютне усупільнення результатів. Сучасний розвиток зокрема сільської кооперації є фрагментарним і відбувається переважно за ініціативи «згори».

Специфіка розвитку соціально-економічних відносин на селі в Україні, характеризується рядом проблемних особливостей, які зумовлюють стагнацію, деінституціоналізацію такого всеохопного за значимістю і можливостями явища як кооперація. Зазначене стосується процесу кооперування, інституційного утвердження принципів кооперації, а також кооперативів як структур виробничого та обслуговуючого спрямування. Це проблеми не лише

суто економічного порядку, але й ментального, традицій, характеру довіри до колективних форм організації-здійснення господарської діяльності.

Варто зауважити про необхідність розбудови бізнесу на селі на засадах сталого розвитку сільських територій, що означає перспективу визнану на глобальному рівні.

Реалізацію засад сталого розвитку в аграрному підприємстві пов'язуємо із чинниками: організації ощадливого виробництва і забезпечення ефективного – раціонального ресурсовикористання, а у функціональному плані – запровадження практики «зелених» виробництв через надання їм органічності; застосування технологій відновлюваності ресурсів; використання біологічних видів палива з відновлюваних джерел сільськогосподарського походження; реалізація проектів бережливого водокористування.

Заходи сталості в аграрному підприємстві мають максимально кореспондувати й узгоджуватися із програмами впровадження засад сталого розвитку сільських територій і розвитку села як середовища життя та господарювання. Аграрні підприємства найбільшою мірою потребують впровадження засад сталого розвитку, адже ресурсно пов'язані із природним середовищем і визначають стан сільських територій. Для впровадження засад сталого розвитку у розбудову підприємницької системи аграрного сектору, що безумовно сьогодні на часі, потрібні ефективні інституційні зусилля. До таких зусиль відносимо нормативні акти, програмні документи та кодекси соціально-економічної поведінки, які кваліфікують поширення ідеології сталого розвитку.

Концепція сталого розвитку є визнаною в науковому світі теоретичною конструкцією пізнання перспективної моделі світового соціально-економічного порядку. На сучасному етапі знанневого і практичного господарського поступу людства вона розглядається як всеохопна за значимістю інтелектуальна теорія. Це на наше переконання вже базова фундація наукового дискурсу, з обов'язковим урахуванням методологічних контурів якої відбуваються наукові рекомендації, а також практично втілюються конструкції механізмів розвитку суспільства, економіки, території, організації (підприємства).

В ієрархічному плані це виглядає як система ідеологічної підтримки формування відповідного соціального капіталу; соціальної відповідальності бізнесу. Проте, сучасна модель підприємництва десонує із принципами сталості, що в господарському контексті досягається через економічну, техніко-технологічну, екологічну і соціальну ефективність. Комбінація зазначених аспектів ефективності передбачає поступ підприємницьких суб'єктів на шляху збалансування економічного і соціального критеріїв діяльності для забезпечення бережливого використання ресурсів.

Література:

1. Туган-Барановський М.І. Політична економія. Курс популярний. Київ : «Наукова думка». 1994. 264 с.
2. Sakovska O., Shpykuliak O., Ushkarenko Iu., Chmut A. Socio-economic institutions for development of cooperation. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2018. Т. 4. № 27. С. 513–521. URL : <https://doi.org/10.18371/fcaptr.v4i27.154368> (дата звернення: 18.10.2022).
3. Розвиток малих аграрних підприємств у ринковому інституційному середовищі: індикатори та ефективність. Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» [Лупенко Ю.О., Шпикуляк О.Г., Малік М.Й. та ін.]; за ред. О.Г. Шпикуляка. Київ : ННЦ «ІАЕ», 2017. 204 с.
4. Мочерний С.В., Ларіна Я.С., Устенко О.А., Юрій С.І. Економічний енциклопедичний словник: У 2 т. Т. 1 / За ред. С.В. Мочерного. Львів : Світ, 2005. 616 с.
5. Димчек Р., Шпикуляк О., Грицаєнко М., Саковська О., Грицаєнко Г. Соціальний капітал аграрної сфери: індикатори виміру умов формування та результатів використання. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2021. Vol. 7. № 4. Pp. 115–137. URL: <https://doi.org/10.51599/are.2021.07.04.07> (дата звернення: 16.10.2022).